

ИЗДАЊА
САВЕЗА ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА У НОВОМ САДУ
БР. 3

ПРОТА РАДОСЛАВ МАРКОВИЋ

ДВА ПИТАЊА

ЈЕДНО, КОЈЕ ЈЕ ЗАДРУГАРСТВО У ВОЈВОДИНИ У СВОЈЕ ВРЕМЕ
СА ВЕЛИКИМ УСПЕХОМ РЕШАВАЛО И ДРУГО, ЗА РЕШАВАЊЕ
КОЈЕГА ТРЕБА ЗАДРУГАРСТВО У ВОЈВОДИНИ ДА СЕ ОРГАНИЗУЈЕ
У ПРИБИРАЊУ СРЕДСТАВА ЗА РАД И УСПЕХ У ТОМ ПОСЛУ

ШТАМПАРИЈА БРАЋЕ ГРУЈИЋА У НОВОМ САДУ 1940

II 18910/3

338.6

Са оснивањем задруга у Војводини (Срем, Бачка и Банат) као први почеци њихова пословања у раду им, јављају се у свима задругама, где год су само биле погодне прилике за то, одмах и удружења за заједничко узимање земље у закуп и заједничко обрађивање. Управо, да се та удружења за закупљивање земље за рад поставе на још јачу и чвршћу основу, да им се поље рада обезбеди, рашири и учврсти и оснивају се задруге као поуздана основа у том потхвату. Ова удружења постојала су у појединим селима Војводине, овде, онде, неколико година раније, пре оснивања задруга. Та удружења нису била код суда протоколисана, али су постојала и била организована као задруге. Оснивали су их махом мали, сиромашни домаћини, већином и скоро искључиво надничари, који нису имали довољно властите, своје земље, да се могу радом на њој стално преко године запослити, па су били упућени на надницу или узимање потребне земље за рад у закуп, да искористе радом на њој радну снагу своју и своје стоке.

За улазак у такво предузеће као што је закуп земље, ма и у ситним комадима, потребан је капитал. Пошто потребан капитал који би се у закуп уложио, нико од ових и оваких закупаца није имао, а није било ни установе, па ни појединаца, који би тим малим, сиромашним појединцима могао, хтео, па и смео поверити потребан капитал као кредит за узимање земље у закуп, па су га чланови ових удружења сами својом снагом стварали. Прве године улогом од 10 новчића недељно, а идућих година недељним улогом у истој своти и једним делом од своје личне зараде радом на тој закупљеној земљи. Прве године рада као за пробу, — а није се могло ни смело више, узимало се у закуп једно до два јутра и после се површина, која се узимала у закуп, стално повећавала.

Успех је био тај, да се наш мали, сиромашни, али трезвен, радан и штедљив надничар, који је дотле земљу обра-

ђивао само као туђ надничар са надничарском наградом за обављени посао на тој земљи, почео јављати као закупник, предузимач посла на тој земљи, коме је онда и сав приход од те земље припао. Обезбеђено је било поље за рад и зарађивање преко целе године, с којим је дошло и повећање награде не само за рад, него и за предузетника.

У Војводини (Срему, Бачкој и Банату) где су се задруге и најјаче развиле и где су биле повољне прилике за узимање земље у закуп уопште, а нарочито у великим, па и у највећим комадима, са оснивањем задруга, оснивају се одмах упоредо и удружења за заједничко узимање земље у закуп у свакој задрузи, изузевши у Фрушкој Гори у Срему, чисто виноградарске крајеве. Може се рећи, да су баш те прилике, где је у местима и у околини места било доста земље, која се у закуп давала, највише и одлучно у многим местима и утицале, да су се задруге оснивале и у јачој мери развијале. У Бачкој јаче ширење и развијање задругарства пада у време од 1900 године, кад је Савез узео у закуп велики посед „Сириг“, те су задруге око „Сирига“ у том закупу суделовале. Као доказ томе служи ова таблица, која показује како су се од 1897 до 1902 године, дакле, за првих шест година, према крајевима развијале.

Задруге по жупанијама од 1897 до 1902 године

Текући број	ЖУПАНИЈЕ	ГОДИНЕ					
		1897	1898	1899	1900	1901	1902
1	Сремска	5	11	12	17	18	35
2	Бачка			2	6	10	26
3	Торонталска		1	1	3	4	13
4	Тамишка			4	5	9	15
5	Барањска			1	1	1	1
6	Чанадска						1
	укупно	5	13	20	32	42	91
7	Вировитичка	2	6	9	11	14	15
8	Пожешка		2	7	8	10	12
9	Беловарско-крижевачка		4	6	6	9	9
10	Загребачка	3	4	4	6	6	8
11	Модрушко-речка			2	2	2	4
12	Личко-крбавска			2	2	2	1
	свега	10	29	50	67	85	140

Рад задруга у Војводини и Савеза у Загребу кретао се стално од постанка у одређеном правцу: одржање постојећих и подизање нових малих газдинстава у овим крајевима и радећи стално у том правцу постигнути су завидни успеси.

Задруге су задругарима у првоме реду издавале зајмове за: узимање земље у закуп, набавку стоке за приплод и спрегу, набавку савршенијих справа и алата, набавку и употребу вештачког ђубрета, повишење производње итд., па тек онда за куп поседа, када су се послови касније јаче развијали. Од целокупног кредита, који су све задруге код Савеза на расположењу имале, задруге у Срему, Бачкој и у Банату, које су се бавиле узимањем земље у закуп, употребљавале су за ове послове једну трећину целокупног кредита за све задруге. Узимање земље у закуп толико се развило и напредовало, да су од целокупног броја задруга 312 у 1940 години њих 173 задруга у Срему, Бачкој и Банату држале у закупу толику површину земље, колики је и посед задругара у тим задругама тако, да је просечно на сваку душу задругарску отпадало земље за обрађивање 2 и по јутра, а на једно домаћинство 15 и по јутара.

То је јасно показивало, да је српски мали ратар обезбеђен личним кредитом у задрузи и удруженом снагом створио повољније прилике за своје одржање и напредовање и да је постао озбиљан такмац на привредном пољу.

Већину тих закупљених земаља није доскора била обрађивала рука српског ратара, као предузимача у закупу, а још мање много већу рука малом ратару. Већ та околност, која је омогућавала малог ратара да дође до потребне земље, до рада, утицала је не само да се нисмо расељавали и напуштали наша поља, него и да у појединим крајевима пођемо јаче и снажније напред. По оваким приликама, које су стално и задруге и Савез подржавале, поносно се уздигао и ступао одлучно напред наш мали ратар, свестан и радан, уверен да ће прилике своје поправити само непрекидним и истрајним радом за који је сад имао најповољније прилике.

После ослобођења од Турака било је у Војводини мало становника, а пуне и плодне земље много. Држава је почела са насељавањем туђинаца на та пуста и плодна поља у Војводини. Изгледало је у први мах, да је том насељавању ових крајева туђинцима сврха, да се надомести потребна радна

снага, коју Срби у то време, према свом бројном стању нису могли имати. Касније пак, кад се приступило пресељавању Срба из места, где су туђинској држави били незгодни да станују, на места, где су јој могли бити мање незгодни и опасни, кад су међу српска насеља стално ударали снажне туђинске клинове, да се што јаче и чвршће српска насеља испресецају и опколе, бивало је све јасније, да је колонизацијом Војводине туђинским елементима била сврха потискивања Срба.

Ово убацивање туђинског елемента у Војводину, осетили су Срби снажно на себи одмах после револуције из 1848 године, после ослобођења ратара, дотле властелинских поданика, испод власти спахија, властеле. Одмах после револуције од 1848 године опажа се и постаје све јасније бројно и имовно опадање српског народа прво у северним деловима Војводине, у провинцијалу, а после укидања Војне крајине избија већ тај појав и у јужним деловима Војводине, према Сави и Дунаву.

Већ кад су се после 1848 године почели јављати први порази српски у бројном и привредном погледу, српска интелигенција у Војводини озбиљно је схватила овај неповољан положај српског народа по одржање и развијање народне снаге, па је одмах почела да испитује и проучава питање: „Зашто наш народ пропада?“ и стално предузимала и речима и списима, да имовно и бројно опадање и пропадање народно заустави, да народ осоколи на привредну борбу, па да земљу своју и огњишта не напушта. Иако се у овом правцу живо и стално деловало успеха није било, јер се тиме ово питање и овај проблем није ни могао решити и пораз Срба у бројном и имовном погледу остао је сталан.

У Војводини је било потребно решити три проблема:

- 1) обнова средњег сталежа (трговачки и занатлијски).
- 2) Организација за задовољење личног кредита, прикладног за ратаре.

- 3) Снабдевање и обезбеђење малих ратара потребном земљом за рад за дужи низ година, узимањем у закуп већих и великих поседа, којим путем и средствима се једино и поуздано постиже успех за одржање и развијање народне снаге, а тај је одржање постојећих и подизање нових малих газдинстава. Први проблем у Војводини решио је са успехом

„Привредник“, а други и трећи проблем решиле су земљорадничке задруге у Војводини, где се задругарство прво и развијало и које су у нашем привредном покрету одмах стале на прво место и резултати њихова рада у оба ова правца испали су сјајно.

Нарочито се мора истаћи, да је трећи проблем, снабдевање и обезбеђивање малих ратара потребном земљом за рад, поникао међу задругама у Војводини још пре оснивања самих задруга, те се рад задруга за оснивање удружења за заједничко узимање земље у закуп, земље великог поседа у Војводини, развило у толикој мери, да се мали ратар у Војводини толико уздигао и ојачао, да им на пољу узимања у закуп земље великог поседа, где се задруга појави, нико није могао конкурисати и закуп великог поседа у Војводини стално је прелазило у руке задруга, у руке малих ратара. Заједничко узимање у закуп земље великог поседа био је специјалитет војвођанских задруга, тзв. војвођанска аграрна реформа, чиме су се задруге у Војводини истакле испред свог задругарства, а којим је средствима и начином задругама успело, да реше овај најважнији проблем, одржање постојећих и подизање нових малих газдинстава, па да тако малог српског ратара, језгро нашег народа и узданицу нашег племена, уздигне и оспособи, да је могао да развије јаку отпорну снагу против потискивања српског народа из ових крајева.

Задругари су били углавном и махом мали ратари. Закупом земље долазили су до оног, што им је недостајало, а што је у земљорадњи најважније, до основног капитала, земље, без које се земљорадња не може ни замислити.

Кад ратар нема довољно земље за рад принуђен је да узме земљу под закуп, да може радну снагу своју и своје породице радом на закупљеној земљи употребити и искористити. Нема ли готовине да потребну земљу за рад набави, задруга је ту, да га помогне кредитом, јер би му иначе пропало време за рад, које у најмању руку двапут више вреди од главнице, која се у закуп улаже.

У Војводини је било много земље, која се издавала у закуп, а особито земље у великим комадима, која се издавала у закуп на више година, а на којој је рад и већи добитак доносио. Закупнина тих земаља била је нижа, рад се

обезбеђивао на више година, а на такој земљи, услед бољег обрађивања, много се више производило.

Без уређеног кредита мали ратар је тешко долазио до довољно земље за рад и у ситнијим комадима, а до оне у великим комадима никако, јер сам нит је могао, нит је смео да помишља на закуп те земље, нити би му власник у закуп ту земљу дао, јер није пружао довољно гаранције за плаћање закупнине.

Оснивањем земљорадничких задруга дошао је мали ратар до јефтиног, брзог и своје газдинству прикладног личног кредита, па не само да је био у стању да прибави довољно земље за рад у малим, ситним комадима, него је отишао много даље и почео стално узимати у закуп велике поседе. И никоја се туђинска акција није могла са задругама у овом потхвату такмичити, сваку су сузбили.

Мање поседе земље узимала је у закуп свака задруга сама за себе, а велике поседе узимао је у закуп за задруге Савез. И тежиште главног рада задруга у Војводини и Савеза било је од постанка задруга, па све до аграрне реформе, стално у том правцу. Број задругара стално је растао и оснивањем нових задруга и прираштајем чланова у дотле постојећим задругама. Уколико је год број задругара растао и ширио се, у толикој истој мери растао је и ширио се посед земље, коју су задруге у Војводини узимале у закуп.

У 1910 години од 312 задруга држале су у закупу земље 36460 јутара 173 задруге. Та површина закупљене земље износила је скоро толико колико је износио посед свих задругара у 312 задруга. Од целог кредита, који су све задруге имале код Савеза, а који је износио 2,906.915 круна, 173 задруге које су се бавиле узимањем земље у закуп, употребиле су на закуп земље круна 879.683.—, а то је скоро једна трећина од зајмова свима задругама. И тај однос употребљеног кредита код Савеза јавља се у том размеру кроз сво време. Код задруга, које су се бавиле узимањем земље у закуп, зајмови се, ако не искључиво, већином употребљавају на то. Свота зајмова задруга код Савеза и задругара код задруге, употребљених за закуп, најјасније доказује, да су с једне стране и задругари у закуп улагали и своје зарађене и заштеђене готовине, а с друге стране да су и саме задруге умеле и успеле да међу задругарима и у селу прибаве и

прикупе извешан потребан капитал у овом свом потхвату. Нарочито је то био случај код старијих задруга, које узимају земљу у закуп у већим комадима, па су задругари поврх закупнине улагали у задругу по сваком јутру закупљене земље извесну своту као неку своју резерву за ово предузеће и јамчевину за поузданије плаћање закупнине. То је било по оној нашој изреци: „Ми знамо, да се прилике српског народа могу поправити само непрекидним и истрајним радом. Зато се и не уздамо ни у кога, него смо готови и одлучни да свршавамо све своје послове сами“, а за сваки посао и успех у њему то и тако тачно је и данас.

Организација рада у задругама у узимању земље у закуп, као и прибирање потребних средстава за тај потхват капитала, толико се од почетка оснивања задруга у Војводини развило и ојачало, да су ти мали ратари, задругари, могли већ седме године иза првог оснивања задруга, на своје конгресу у Топуском 1904 године, да донесу гласовиту своју одлуку: „Србине, не испуштај земљу из шака!“—, која се изрека сматрала у нашем народу као српски закон.

Оснивањем удружења за заједничко узимање земље у закуп у свакој задрузи, задругарство у Војводини обезбедило је довољно поља за рад малом ратару, да искористи своју радну снагу и да на тај начин развије и повећа своју привредну моћ, па је са узимањем земље у закуп улазило упоредо постепено и у куповину поседа за поједине задругаре, у повратак изгубљених некад наших поља. У нас, који смо раније земљу само продавали, била је, после конгреса у Топуском 1904 године, ушла као нека манија за куповином земље, да се раније продана земља што пре поврати, па ма како. Писало се у новинама и чак замерало Савезу и задругама и тврдило, да је једна петина од целокупног кредита које задруге код Савеза имају, врло мало за куповину поседа, да Савез и задруге слабо развијају свој рад у народу, кад задругари не купују земљу у већој површини и кад не разбуђују у народу вољу и тежњу за куповином земље. Приказивало се тако као да народ за такве послове као што је куповина поседа, не мари, да је према томе сасвим ревнодушан.

Задруге и Савез у свом раду на овом пољу нису подлегле овим приговорима, па да задругарима препоручују ку-

повину земље искључиво кредитом. Оне су у том послу ишле и даље полако, обазриво, али тим поузданије напред. Ништа не може да се поправи и створи одједаред. Прво се морају посвршавати они ситни послови, прибрати потребна снага, учврстити подножје, јер је то предуслов за крупније послове, као што је куповина поседа. И за наше пропадање требало је доста времена, па ће требати и за напредовање. Земља неће побећи, увек ће је бити на продају као и до сада. Слабији ће ју продавати, а јачи куповати. Ако касније цена земљи скочи јаче, него што је сад, свакојако ће скочити и вредност производа са земље и онда земља релативно није и неће бити скупља. Куповати земљу само кредитом значило би само тренутно напредовати, напредовати споља, а у ствари назадовати. Искуство је доказало, да куповање земље само кредитом ратара упропашћује. Он неко време плива, држи се али поуздано пропада.

Рчкови се изливају из рупа по њивама водом. Ако немаш воде, нестане ти, не можеш рчка излити. Куповина поседа у сврху да се поврати земља, — која је продајом отишла у туђинске руке-искључиво само зајмом, слично је изливању рчкова, кад ти је бунар пресушио.

Пример за то према приликама из 1939 године.

Земља у потесу, према каквоћи јој и удаљености од средишта села издаје се у закуп за сејање пшенице или кукуруза за цену од Дин. 800.— па и Дин. 950.— по јутру. У продаји на вечито цена је тој земљи по јутру Дин. 14.000.— до Дин. 15.000.— Роди просечно по јутру, као те године, 12 мтц. пшенице и 15 мтц. кукуруза. Цена за пшеницу је Дин. 150.—, кукуруз Дин. 100.— према времену, кад купац има на зајам за куповину, ануитет да плаћа. На купаца спада и порез на купљени посед, отплата главнице зајма и камата на остатак куповине, која је 6%. Ако купац цео природ са те површине употребљује на порез, отплату и камату зајма, требаће му, ако је купио земљу по Дин. 15.000.— равно 17 година да исплати подигнути зајам, а ако је купио по Дин. 14.000.—, требаће му још 15 година да исплати подигнути зајам и то само у случају према садашњем природу и цени и ако сеје само пшеницу и кукуруз. Сеје ли коју годину кроз то време грахорицу, сочиво итд. приход му се смањује,

а рок коначне исплате дуга продужује. Код закупника пак, ако сеје грахорицу или сочиво, закупнина се смањује.

*

Нема више у Војводини оних пространих поља, која су наши задругари, мали ратари, онај најбољи материјал за подизање малих газдинстава, онај део војвођанских ратара, који су се у нашем привредном покрету за ратаре оспособили, обрађивали и добитком од рада на тој земљи повраћали некад изгубљене наше лепе њиве и веселе ливаде. Али имаде у Војводини поља, која се издају у закуп, да нам се радом на њој привредна снага наша развија и разбуја, да спремнији уђемо у решење задатка, чијем смо решењу приступили мушки и одлучно још 1897 године, а прогласили га 1904 на конгресу у Топуском српским законом ускликом: „Србине, не испуштај земљу из шака!“ У Војводини у неким крајевима избија и појављује се напуштање земље из српских руку у већем обиму и очекује се не само да се о решењу те појаве и питања о том хитно почне мислити и организовати рад на сузбијању његову, него да се предузимају одмах први кораци за спасавање и помоћ у томе.

Средства наших задруга у Војводини нису данас у толикој мери, да би нам задруге у том потхвату потребну подршку могле дати, јер су средства, којима су оне располагале, Уредбом о ликвидацији земљорадничких дугова, скоро преполовљена, а остатак ће се примити разлизан у 14 годишњих obroка, од којих је након две године, примљен тек први оброк.

Као год што су задругари првих српских земљорадничких задруга у Војводини потребна средства за пословање задруга у првом реду стварали сами, па се тек у другом реду задруга обраћала Савезу за кредит; као што су у Удружењу за узимање земље у закуп, закупници сами стварали потребан капитал за закупљивање земље, тако је потребно и за куповину земље, да свака задруга и сваки поједини задругар настоји и поради на прибирању, стварању и повећавању капитала, који је потребан задрузи за подељење зајмова у ту сврху, куповине поседа.

Зајмови за куп поседа су дугорочни, амортизациони зајмови са роком највише од 10 година са отплаћивањем у двадесет полугодишњих obroка.

У тај и таки дугорочни зајам могао би, са краћим роком, да уђе и зајам за исплату мираза кћерима и сестрама, да не би и посед с девојком, која се удаје на страни, отишао на страну. У овом случају и исплата мираза за наследни део девојчин је куповина новог поседа за остатак породице.

Камата на зајмове, па и дугорочне, износи годишње 6%.

Све своте које преко 6% прелазе, означају износ своте за годишњу отплату главнице дуга. Тако на пример:

9%	значи камате	6%	отплата дуга	3%
10%	"	"	"	4%
11%	"	"	"	5%
12%	"	"	"	6%
13%	"	"	"	7%
14%	"	"	"	8%
15%	"	"	"	9%
16%	"	"	"	10%

Према овоме задруга би могла издавати дугорочне зајмове са роком трајања од 10 година само онима са 16% т. ј. 6% камате и 10% отплате главнице, пошто онај са 9% обухвата читав човечји век.

Мора се тражити други погоднији начин. За то је прикладан амортизациони зајам при коме онај првобитни проценат код дизања зајма као утврђени и одређени ануитет остаје сталан. Уколико год је код сваког отплаћивања остатак дужне главнице мањи, у толико и камата на остатак дуга опада, а отплата главнице у толико расте и време трајања зајма се скраћује, убрзава се враћање зајма и задруга тако може таким зајмом да притече у помоћ и другима потребним за тај зајам.

Са стално утврђеним ануитетом, који се за плаћање камата и отплату зајма утврђује, у % према дигнутом зајму, и у том првобитно утврђеном износу плаћа стално кроз сво време трајања тог зајма, погодни су за издавање дугорочног зајма на 10 година само са 14%, 15% и 16% годишњег ануитета.

Овај је начин погодан само за имућније, а за сиромашније, који од прихода овако купљене земље треба да имају поред дохотка за порез на ту земљу и за отплату главнице и камате за ту куповину — и доходак, макар и у једној трећини, за себе, овај зајам није погодан и употребљив

и употребом његовом могао би пре имовно да посрне, него да се уздигне.

За сиромашније задругаре био би најподеснији зајам за куповину поседа онај од 9% до 13% годишњег ануитета, ако би се трајање тог зајма могло свести на време од 10 година и ниже, а било би то погодније и за имућније ако им је износ зајма већи од 10.000 динара. Наћи погодан и изводљив начин у решењу овог питања значи разрешити заплетени чвор, пресећи га и изићи из заплета на чистину и поћи поуздано напред у одржању постојећих и подизању нових малих газдинстава.

Против премоћи капитала може се борити само капиталом, који, ако није на расположењу задрузи, мора се стварати. До њега се долази кредитом и улозима, уделима задругара и њиховом сталном недељном штедњом.

За пословање задруге повољније су прилике, ако се она служи улозима, пошто је код улога мања камата. Но, уколико се год са улозима ради, у толикој се мери мора пазити на кредит и њега не употребљавати друкчије, него кад се улог код задруге откаже за исплату улагача, јер иначе може задруга и њено пословање да западне сваки час у неприлику и несигурност. У подељивање дугорочних зајмова за куп поседа и друго може улазити задруга само кад се она расположе и уколико расположе средствима, која могу на дужи рок остати на расположењу задрузи, или, ако кроз то време може и у стању је сама од себе та средства прибавити и појачавати.

За дужи рок, као што је код дугорочних зајмова за куп поседа, не може задруга прибавити средства ни кредитом, ни улозима, него једино уређеном мобом својих задругара.

Дати неком за куп земље дугорочни амортизациони зајам са 9%, 10% итд. ануитетом значи, да се цела задруга, да су се сви задругари кренули на мобу једном. Правило је да онај коме се иде на мобу мора бити спреман и приправан да ту мобу врати, да и он пође на мобу другима. Ако се и кад се пође тим путем мобе, као што се до сад полазило код заједничког узимања земље у закуп за заједничко обрађивање, једино се може успети, да се дугорочним амортизационим зајмовима са 9%, 10% итд. скрати време за исплату зајма најдуже за 10 година. Тим путем настају за дужника по-

вољније прилике, него иначе, јер њиме решава два питања врло важна за свој опстанак уједаред. Један део од прихода са те купљене земље може да награди уложени труд његов и стоке му у раду на тој земљи те године, а други део је довољан за отплату главнице и камату тог дуга у тој години. Он постаје закупник или рецимо наполичар те купљене земље кроз 10 година.

Та моба, којом се решава и којом ће се једино и решити питање дугорочних амортизационих зајмова за куповину земље постоји у нас од оснивања задруга и јесте стална недељна штедња.

На сталну штедњу уплаћује сваки задругар по Дин. 10 недељно. Припадајуће камате на уплату сталне штедње углавничавају се у сталну штедњу крајем сваке половине године и стална штедња са углавниченим каматама може да се диже након 5 година.

Сад је то измењено овако: сваки задругар до износа највећег почетног дуга код задруге до Дин. 10.000 обавезан је уплаћивати на сталну штедњу недељно Дин. 10. За сваких започетих Дин. 1.000 преко Дин. 10.000 повисује се недељна штедња за Дин. 1.— Стална штедња носи годишње камату 6%, који се износ по одбитку 3% за порез, углавничава свршетком сваке половине године. За време док се једно полугодиште уплаћује н. пр. од I до 30-VI или од I-VII до 31-XII сваке године на те уплаћиване оброке не рачуна се камата, да се пословођа не побрка, него се редовно 30-VI и 31-XII сваке године дотле уплаћена стална штедња са рачуна сталне штедње отписује и преноси на улог са сталне штедње код сваког задругара и од тога времена тече камата од 6%. Стална штедња се стално уплаћује и она као и улог од сталне штедње са углавниченим каматама може да се дигне и употреби за исплату дугорочног и уопште зајма, кад се стална штедња и улог изравна са остатком зајма или се толико приближи, да је потребно, осим те штедње, уплатити само један ануитет или део једног ануитета. Задругару, који плаћа 6% камате на зајам, плаћа се 6% камате на сталну штедњу и улог, јер се сматра, пошто је штедња стална и може је употребити само на исплату зајма, да је зајам са толико, колико је на сталну штедњу уложио, платио. Оваку погодност не даје дужнику ни један хипотекарни завод.

Разлика је између камате на зајам и на улог за задругаре та, што камату на зајам плаћа полугодишње, унапред, а камата на сталну штедњу и улог одобрава му се по одбитку 3% за порез, полугодишње унатраг. Кад се све ово узме у обзир, онда је сваки ануитет за 5% стварно већи. Тако је 9% стварно 14%, 10% је 15% итд. и тако се време трајања зајма до коначне исплате свуда скраћује и најдужи је рок од 10 година само код зајмова са 9% ануитета. Обавеза за сваког задругара, да уплаћује сталну штедњу недељно са Дин. 10.— пружа велику погодност и задрузи и задругарима код подељивања зајмова с обзиром на то, што је то сталан улог.

Узмимо овај пример: Задруга изда десеторици задругара овај амортизациони зајам на 10 година сваком по Дин. 10.000.— Нерачунајући ануитет зајма, који ће ова десеторица уплаћивати задрузи, само њихова годишња уплата сталне штедње износи толико, да само ова десеторица полазе сваке друге године по једном задругару на мобу.

По ком ће проценту ануитета од 9% до 16% овај дугорочни зајам издавати, зависи у првом реду од средстава, с којима задруга у ову сврху располаже и колико је у стању кроз тај период времена прикупити међу задругарима, од улога у селу и од рачуна одобреног кредита. Осим тога зависи и од имовних прилика дужника и његове способности и могућности да ануитет на позајмљени износ на време плаћа. За сиромашније је најпогоднији ануитет од 9% до 12%, јер од прихода земљишта, које је зајмом купио, у стању је да подмири ануитет и порез и још да му нешто, бар једна трећина, остане од тог прихода за издржавање своје и своје стоке. За имућније треба одредити ануитет од 13% до 16%, јер ће требати већу своту за зајам, јер је и у стању да уплату већег ануитета поднесе, пошто има и из других извора прихода за издржавање своје и стоке. Тако се уложени капитал у посед брже обрће и задруга је у стању, да раније и другима притече у помоћ из тог и таког зајма који се не замрзава. Задруга је онда као бистар поток, који стално тече и свеж је, те може с њега да се напије воде и загаси жеђ сваки, коме је потреба. Чим ануитет застајкује, провлачи се и одуговлачи, онда задруга уместо свежег потока, који тече, постаје као бара, а бара удара.

Ако задруга према својим средствима није у стању, да издаје таке зајмове по 6% камате, него по 7% или 8%, нека на сталну штедњу рачуна исту камату. Време, на које се тај зајам одобрио, остаје исто као и код 6%.

Најбоље је спојити интересе задруге и задругара.

Уплаћивање сталне недељне штедње стално док дугорочни зајам траје и дизање сталне штедње тек онда, кад се износ сталне штедње изравна са остатком дугорочног зајма и употреба сталне штедње само у сврху исплате зајма, јесте најпогоднији начин и за задругу и за задругаре код дугорочних зајмова за куповину поседа. Овај начин није ништа друго, него наш стари начин мобе у прикладном и савременом облику.

Овим се не мења облик наших задруга, које остају и даље кредитне. Мења се само метод (начин) у пословању, који ће, поред успешног решавања овог питања, узимања земље у закуп, поступно, али поуздано довести нашег малог ратара у задругама до решавања и оног другог питања, до јачег повраћања изгубљених наших лепих њива и веселих ливада.

Тај посао, уредивши сталну штедњу како је овде изложено, обавља, искључиво својим средствима без кредита, једна наша задруга од 1932 године са успехом.

Свака задруга треба да испита средства којима располаже, а све да почну потребна средства сталном штедњом прибирати, па према својим приликама, које се у њој могу оваквим пословима развити, према овде изложеном, проуче и одреде, који би од наведених начина био за њих по овом новом путу и методу овог новог поља рада најпогоднији.

„Србине, не испуштај земљу из шака, јер је свака грудa, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српско народно издајство.“
